

Fritidsliv og turisme ved Mariager Fjord

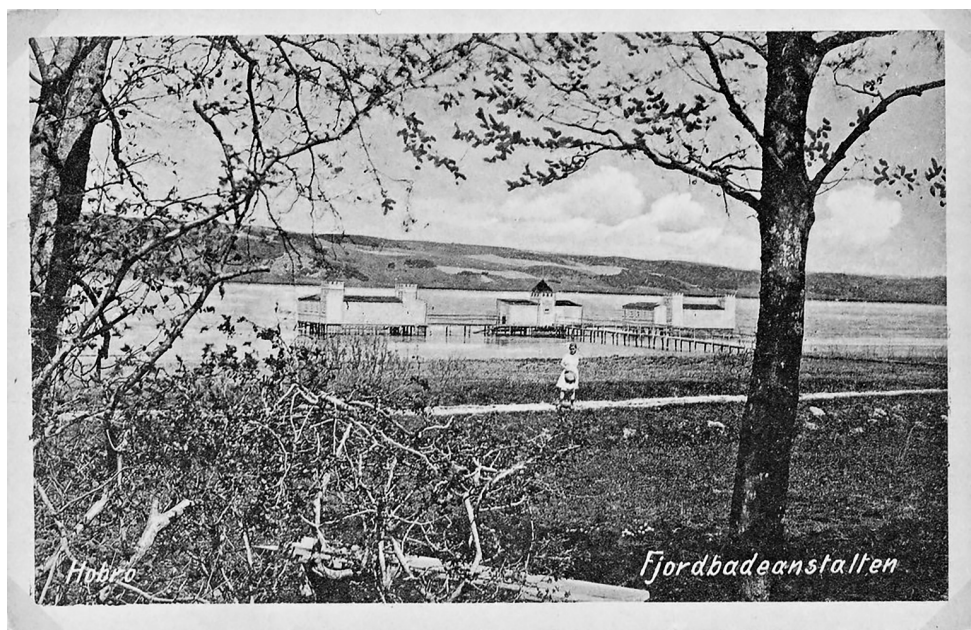
Fritid og turisme er sjældent behandlet som selvstændige udstillingstemaer på danske museer, og større udstillinger om disse emner glimrer ved deres fravær. Årsagen er givetvis, at fritid og turisme i vid udstrækning opfattes som moderne fænomener – som karakteristiske udtryk for vores egen tid.

Men både fritid og turisme er dog imidlertid for længst blevet en del af historien. Oprindelsen til den moderne folkelige fritids- og turismekultur er en naturlig følgevirkning af udviklingen af nye produktions- og arbejdsforhold i det 19. århundrede, hvor industrialiseringen førte dels til markant øget velstand, dels en opdeling mellem arbejde og fritid, som tidligere havde været ganske ukendt.

I begyndelsen kom den øgede velstand – og dermed mulighederne for at bruge fritiden på andet end blot at hvile sig – først og fremmest borgerskabet til gode. Sidst i 1800-tallet fik arbejderne dog også en indkomstmæssig fremgang, så de kunne tage del i det voksende fritidsforbrug. Samtidig blev arbejdstiden gradvist reguleret, så de også fik mulighed for at disponere over deres fritid. Hermed var forudsætningerne skabt for, at også den brede befolkning kunne tage del i de mange nye rekreative tilbud, der dukkede op i løbet af 1800-tallet.

Fokus på Mariager Fjord

I 2019 har Nordjyllands Historiske Museum forsket i emnerne fritid og turisme i relation til Mariager Fjord. Det er sket som et led i undersøgelsen af hvilke emner, der kunne være interessante at fokusere på i forbindelse med en mulig ændring af Lystfar-

Søborg blev opført i 1917. Badeanstalten, der lå på fjordens sydside et par kilometer udenfor byen, havde en afdeling til mænd og en til kvinder. Som det ses på billedet, var de to afdelinger placeret i behørig afstand fra hinanden.
Hobro Lokalhistoriske Arkiv.

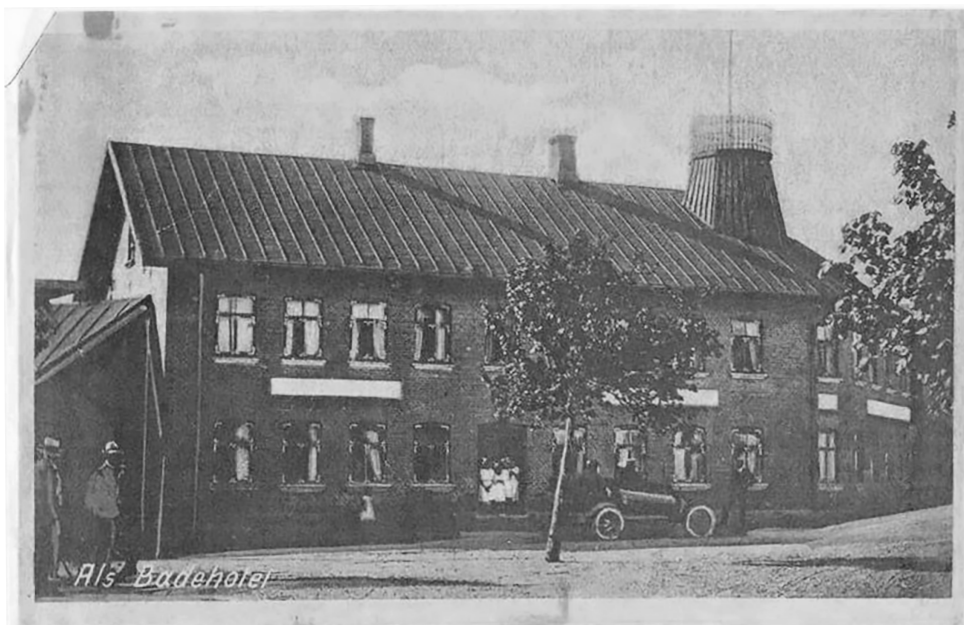
tøjsmuseet på havnen i Hobro til et egentligt fjordmuseum med fokus på kulturhistorien på og omkring Mariager Fjord.

Resultatet har været et væld af fortællinger, der giver lokale perspektiver på de større samfundsudviklinger i de seneste 150 år. Fjorden kom i løbet 1800-tallet til at spille hovedrollen, som et af områdets største rekreative trækplastre, hvor fragtskibe og fiskerbåde fik selskab af et stadigt stigende antal lystsejlere, hvor traktørsteder og hoteller skød op langs fjorden, og hvor badning vandt indpas.

Da badning blev almindeligt

At tage sig en dukkert i hav eller fjord var helt op til begyndelsen af 1800-tallet ganske usædvanligt. Den ældst kendte omtale af badning i Mariager Fjord omhandler førstelærer Gildsig, der 25. juli 1817 kl. otte om aftenen var gået fra Hobro til det nærtliggende fiskerleje Horsø for her at bade i fjorden. Ifølge lokalhistorikeren Hjalmar Schmidt (1881-1966), fik Gildsig et krampeanfald under svømmeturen, og selv om han hurtigt blev reddet i land og ført til apoteket i Hobro, stod førstelærerens liv ikke til at redde.

Fjorden tiltrak dog med tiden flere og flere badegæster. Dens smalle strande og bløde bund betød imidlertid, at det mere formuende klientel foretrak at bade i det åbne hav. En håndfuld

kilometer nord for Mariager Fjords udmunding – i landsbyen Als, der ligger tæt på kattegatkysten – opførte P. C. Pedersen derfor i 1893 et badehotel for ”dannede og agtede personer samt større børn”. De knap så dannede, for nu at blive i jargonen, lod sig nøje med de badeanstalter, der i samme periode etableredes flere steder langs fjorden.

Als Badehotel blev bygget i 1893. Fra den lille tårnlignende konstruktion på taget var der udsigt både til Kattegatkysten og Mariager Fjord.

Hobro Lokalhistoriske Arkiv.

Lystsejlads på fjorden

En af de tidligste var badeanstalten ved etablissementet Marienlund, der lå umiddelbart øst for havnen i Hobro. Her kunne man bade, nyde en frokost, spille kegler og – efter skibstømrer C. J. Andersens overtagelse af stedet i 1885 – leje et par gode både. Nogle år før Andersens overtagelse af Marienlund havde værtshusholder Nielsens søn, datter og dennes forlovede fået en ung karl til at sejle dem på en lysttur til Mariager. Undervejs kæntrade båden, og de fire unge mennesker druknede. Måske var det denne dramatiske hændelse, der gjorde, at skibstømrer Andersen betingede sig, at kun øvede sejlsportsfolk fik lov til at leje hans både.

Lystsejlads på fjorden blev med tiden mere og mere almindeligt, og tobaksfabrikanten Julius Simons datter Ida Ulrich, der blev født i Hobro i 1858, husker at hun af og til var med ombord, når apoteker Hansen sammen med sin familie stævnede ud

Svømmek konkurrence i Hobro ca. 1915. Randers Stadsarkiv.

på fjorden i deres lille båd. Mange købmænd og fiskere ejede en jolle og en tur i en af disse var en billig fornøjelse.

Mere bekosteligt var det at løse billet til den tur med dampskibet Ydun, der i fandt sted den 25. maj 1887. Her måtte man slippe 12 kroner, men så fik man også rejsen Hobro-København tur/retur, natlogi, frokost og middag de to dage turen varede samt adgang til Panoramaet, Panoptikon, Tivoli og en forestilling i Dagmar-teatret.

Fjorddamperne blev også flittigt anvendt i forbindelse med knap så spektakulære udflugter. Det var således også ovennævnte Ydun, der i 1898 fragtede eleverne fra Hobro Kommuneskole til Mariager, hvor de besøgte de to cementfabrikker.

Hadsund

Opdagelsen af en hidtil noget ukendt egn

I sommeren 1869 besøgte rejseskribenten P.V. Grove Hadsund og i *Illustreret Reisehaand-bog* udgivet året efter, kunne man læse hans malende beskrivelse:

”Denne hidtil noget ukjendte Egn frembyder saa afvekslende og skjønnne Eiendommeligheder, at den paa sine Steder ikke overgaaes selv af de vidtbekjendte nordsjællandske Partier. Fra Hadsund af kan gjøres en Mængde særdeles skjønnne Spadseretoure; snart løftes Skoven af smuktformede Bakker, snart sænker den sig paa Skraaninger ned mod Fjorden, hvis Vand titte gennem de hældende Grene, og i August vise de blomstrende Lyngbakker, der romantisk strække sig ind i Skovkanterne, en fængslende pragt.”

I Hadsund fandtes på den tid både et gæstgiveri og et særdeles anseeligt hotel. En badeanstalt havde byen ganske vist endnu ikke, men konsul Welling stillede velvilligt sit badehus til fri afbenyttelse. Disse faciliteter samt den omgivende natur betød, at Hadsund i de følgende år så småt udviklede sig til et turistmål. Med anlæggelsen af jernbanen mellem Randers-Hadsund i 1883 kom der yderligere skub i tingene, og da forbindelsen til Aalborg omsider kom – særligt da man på denne strækning i 1905 indførte billige søndagstog – blomstrede turismen gevaldigt op i Hadsund. En fin Skovpavillon med udsigtstårn og ”danseestrade” blev opført samme år af fremsynede Hadsund borgere, der ønskede at få mest muligt ud af den gunstige udvikling.

Det store turismefremstød i Hobro

I Hobro haltede man, hvad turismen angik, en kende bagefter Hadsund. I 1897 blev der imidlertid dannet en turistforening, der skulle sætte skub i markedsføringen af byen. Foreningen inviterede i 1899 journalister fra alle landets vigtigste aviser til byen, hvor et grundigt program var lagt til rette. Arrangementet var en succes, og Jyllandsposten, Berlingske Tidende og Vort Folk bragte artikler, der flød over med lovprisninger af byens smukke beliggenhed. I Politiken påpegede Mylius-Erichsen at:

”...herefter er det Pressens Pligt at pege paa Jyllands-kortet og sige: Her ligger den vennesæle By Hobro, omflydt af blaa Fjord, gemt bag lyngbeklædt og skovbevoksede Skrænter af storladen Liniedrag og rig paa megen virksom fremdrift”.

En lokal og væsentlig historie

Mariager Fjord spiller endnu i dag en central rolle i lokalbefolknings fritidsliv, og den udgør sammen med det omgivende landskab stadig det primære trækplaster for turister i området. Intet tyder på, at denne position vil svækkes fremover, snarere tværtimod.

I det lys, og i lyset af turismens og fritidslivets rolle som motor for udviklingen omkring fjorden gennem 150 år, finder Nordjyllands Historiske Museum, at der er tale om et væsentligt perspektiv for den fremtidige formidling af kulturhistorien omkring Mariager Fjord. Det er en stærk lokal fortælling, men samtidig også et klart udtryk for den almene historie om, hvordan danskerne i stigende omfang kom til at betragte den omgivende natur ikke først og fremmest som en produktionsressource, men som en kilde til rekreation.